

A NEMZETKÖZI SZABVÁNYOS AZONOSÍTÓ KÖNYVSZÁMOZÁS (ISBN) MAGYARORSZÁGI BEVEZETÉSE

Barta Gábor

Mi az ISBN?

Az ISBN az International Standard Book Number /nemzetközi szabványos azonosító könyv-szám/ kezdőbetűiből képzett betűszó.

Maga a nemzetközi szabványos azonosító könyvszám pedig olyan tízjegyű szám, amely - az elébe írt ISBN betűkóddal együtt - egyértelműen azonosít minden, e számmal ellátott könyvet /könyv jellegű egyedi kiadványt/.

Az ISBN /és az ezt követő más dokumentum-azonosító számok/ bevezetése jelentős könnyebbség a könyvkiadók és könyvkereskedők, valamint a könyvtárak és tájékoztatási intézmények számára; más eszközökkel együtt lehetővé teszi a könyvtári és kereskedelmi szempontból egyaránt sok nehézséget okozott egyértelmű és egyszerű azonosítást, /rövid, rendezhető és ellenőrizhető/ kiadvány-megjelölést. Bevezetését parancsolóan írták elő a növekvő szakirodalmi termés által szinte megoldhatatlanná tett azonosítási problémák és elősegítette, ösztönözte a számítógépek alkalmazása. A gépi adatfeldolgozásra alkalmas dokumentum-azonosító számok alkalmazása a különböző - jórészt nemzetközi - automatizált információs rendszerek működésének is fontos feltétele.

A kiadványokon az ISBN-számot lehetőleg a címlap verzőjén kell feltüntetni oly módon, hogy az szembeugró legyen. A bibliográfiákban és címleírásokban is közölni kell az ISBN-számot, hogy azzal megköny-nyítsük a kiadvány azonosítását, megrendelését, nyilvántartását és nemzetközi cseréjét.

Az ISBN képzésére vonatkozó előírásokat - az egyes országokban kialakult elveknek megfelelően - a Nemzetközi Szabványügyi Szervezet /International Organization for Standardization = ISO/ szabvány /1/ állapította meg.

Az ISBN-szám egységes alkalmazását az említett ISO-szabvány és az ennek megfelelően kiadott nemzeti szabványok - Magyarországon az MSZ 3563-73 A nemzetközi szabványos azonosító könyvszámozás c. országos szabvány - biztosítja.

Annak érdekében, hogy az ISBN-számokkal az alábbiaknak megfelelően világméretben, egységesen "gazdálkodjanak", megalakult az ISBN Nemzetközi Ügynöksége, az International Standard Book Numbering Agency /ISBN Agency/. Az ügynökség és az e célra szervezett tanácskozó testület /Advisory Panel/ gondoskodik az ISBN-rendszer fejlesztését érintő egyéb kérdésekről is.

Mindazokban az országokban, ahol az ISBN bevezetésre kerül, egy-egy központi szerv, az un. nemzeti ISBN-iroda gondoskodik arról, hogy a könyvkiadással hivatásszerűen foglalkozó vállalatok és egyéb szervezetek kiadványaikhoz a megfelelő ISBN-számokat megkapják.

Az ISBN rendszert elfogadó országokban törvényes rendelkezések alapján vagy az érdekképviselői szervek /könyvkiadói és könyvkereskedelmi egyesülések/ önkéntes elhatározásából látják el a könyveket ISBN-számmal.

Az ISBN-szám alkalmazásának - a szabványok előírásain kívül szükséges - gyakorlati ismertetésére az ISBN-számok gondozásával megbízott nemzeti ISBN-irodák rendszerint részletes irányelveket is összeállítanak /2/.

Az ISBN alkalmazásának előnyeit egy, a bevezetése érdekében készült tanulmány /3/ a következőkben foglalja össze:

"... alkalmazásának általánossá válása után az ISBN haszna igen jelentős lesz, azoknak az előnyöknek a révén, amelyeket a normális esetekben, tehát az esetek túlnyomó részében, biztosítani tud. Miután a /leíró katalógusban használatos - szerk.kieg./ természetes jegyeknél sokkal rövidebben, világosabban, félreérthetlenebbül és a szerzőgazdó helyi címleírási gyakorlatoktól teljesen független egyértelműséggel határozza meg az egyedi könyvet, nyilvánvaló, hogy minden olyan esetben, amikor csupán erre, csak az egyedi könyv megjelölésére, azonosítására van szükség, az ISBN használatával számottevő munkamegtakarítás, a tévedések, a hibaforrások jelentős csökkentése érhető el. Ez komoly előnyt jelent még a könyvtárlátogatóknak is, de ennél még sokkal nagyobbat a könyvtömegekkel dolgozó üzemeknek: a könyvkiadóknak, a könyvkereskedőknek és a könyvtáraknak. Nem kell külön hangsúlyozni, hogy ez az előny computer-használat esetén nemcsak növekszik, de különösen nyilvánvalóvá is válik. A könyvkiadók és könyvkereskedők forgalmuk zömét a hosszadalmas címleírások helyett rövid tízjegyű számok segítségével bonyolíthatják le. Ugyanez a lehetőség a könyvtárak beszerző osztálya előtt is nyitva áll. Persze az ISBN-ek segítségével lebonyolított forgalom mögött ezeknek az eseteknek a nagy részében nem nélkülözhető az aranyfedezet: a természetes megkülönböztető jegyeken felépülő hagyományos nyilvántartás. Alternatív lehetőségként az ISBN-re támaszkodó ügyvitel előbb-utóbb be fog hatolni a könyvtárhasználatba is, az üzem belüli és a könyvtárközi forgalomban egyaránt, ez azonban már feltétlenül szükségessé fogja tenni, hogy a könyvtárnak legyen egy ISBN-ek szerint rendezett katalógus.

lógusa, vagy legalábbis egy ilyen szám-konkordanciája, amely választ ad arra, hogy egy adott ISBN-nek milyen könyvtári jelzet felel meg. Bár bizonyos könyvtárakban az állomány bizonyos részeit illetőleg az ISBN még a jelzet szerepét is átveheti majd, például a Széchenyi Könyvtár magyar állományánál. Ebben az esetben azt az olvasót, aki ismeri a keresett könyv ISBN-jét, a Könyvtár minden katalógus és jegyzék konzultálása nélkül fogja tudni kiszolgálni."

Az ISBN kialakulása

Az ISBN kialakulását vizsgálva, egyesek a könyvtári jelzetet, mások a könyvkiadók által használt kiadvány-, sorozat- vagy rendelési számot tekintik az ISBN elődjének. A teljes címleírás elkerülésére, illetve ahelyett korábban is szükség volt valamilyen rövidebb megjelölésre. Ez csak számokból, betűkből és számokból vagy csak betűkből álló rövidítés lehetett. A könyvtermelés fejlődésével ezek a partikuláris megoldások - amelyek egy-egy nagy könyvtár házatáján vagy ismert, nagyobb kiadóvállalatoknál meghonosodtak - nyilvánvalóan nem voltak alkalmasak általános elterjesztésre. Ehhez olyan átgondolt rendszerre volt szükség, amely - kezdetben egy országon belül - általánosan bevezethető, a kiadványok túlnyomó részére alkalmazható és mind a könyvtárakban, mind a könyvkiadók, könyvkereskedők, könyvtáraknál használható. A szükséglet a könyvkiadás területéről jelentkezett, mert a könyvkiadói és könyvkereskedelmi adminisztráció egyszerűsítése, később a nyilvántartás gépesítése nélkülözhetetlenné tette a kiadvány bibliográfiai adatai helyett olyan azonosító könyvszám kialakítását, amelynek megalkotása a kiadó vagy könyvtár részéről nem önkényesen történt, hanem egy átgondolt rendszer részeként.

A W.H. SMITH Ltd., Anglia egyik legnagyobb könyvbizományos vállalata, már 1965-ben felkérte az Angol Könyvkiadók Szövetséget, hogy kezdeményezze olyan egységes könyvszámozási rendszer megteremtését, amely alkalmas lenne a nyilvántartás /ügyvitel/ gépesítésére. A rendszer kidolgozására F.G. POSTER-t, a London School of Economics professzorát kérték fel. Ezután a munka gyorsan haladt, és jó eredménytel biztatott. Az első tervezetet 1966 májusában vitatták meg, és bevezetését 1967-re megvalósíthatónak látták.

FOSTER professzor javaslatának lényege az volt, hogy a könyvszámozást már meglévő alapokra kell felépíteni és ehhez felhasználta a gépesített nyilvántartással működő könyvkiadó vállalatok által használt kódszámokat. A rendszer kidolgozása során arra a következtetésre jutott, hogy a hatékony könyvszámozási rendszer elsődleges feladata a kiadók, könyvkereskedelmi vállalatok szükségleteinek kielégítése. Mindazonáltal figyelemmel voltak a könyvtárosok igényeire is, és ebből a célból bevonták a munkába a British National Bibliography egy erre a célra alakult munkaközösségét, hogy javaslatokkal segítse a rendszer kidolgozót. A könyvtárosok javaslatai között szerepeltek azok a kívánságok, amelyek arra irányultak, hogy az egyszer már használt számok ismételten ne legyenek felhasználhatók, továbbá, hogy a rendszer bővíthető legyen, vagyis tegye lehetővé azon kiadványok meg-

jelölését is, amelyeket nem hivatásos könyvkiadó vállalatok adnak ki.

A kidolgozókat tehát bizonyos mértékben kötötték azok a követelmények, amelyeket az érintett intézmények képviselői a rendszerrel szemben megszabtak.

A FOSTER professzor által kidolgozott rendszer még nem volt nemzetközinek tekinthető. Ez még csak SBN volt, azaz Standard Book Numbering és nem 10, hanem csak 9 számjegyből állt. Önkéntes jellegű bevezetése csak Nagy-Britanniára korlátozódott. A rendszer megalkotója azonban jól tudta, hogy az alapelveiben alkalmas egy - az egész világra kiterjeszthető - nemzetközi könyvszámozási rendszer céljaira.

**Az ISBN rendszere
és alkalmazásának köre**

Az ISBN-szám képzésének rendjét a vonatkozó nemzetközi szabványnak megfelelő magyar országos szabvány alapján ismertetjük.

Az MSZ 3563-73 sz. magyar szabvány 1974. január 1-én lépett hatályba. Részletesen előírja az azonosító szám képzésének módját és elhelyezését, feltüntetését a könyvön.

A könyv forgalmával kapcsolatos terminológiai problémákra való tekintettel is e fogalom pozitív jellegű meghatározása /definíciója/ híján, részletesen és tételelesen meg kellett állapítani, hogy az ISBN szempontjából milyen kiadványok nem minősülnek könyvnek. Ezek a következők:

- térképlapok, az atlaszok kivételével
- kották és hanglemezek
- ujságok, folyóiratok, évkönyvek, egyéb időszaki kiadványok és sorozatok; de könyvnek minősülnek ezek részcímes kötetei
- különlenyomatok, kivéve azokat, amelyek valamely sorozat tagjává válnak
- reprodukciók és egyéb sokszorosított képek, valamint címlap és kísérszöveg nélküli reprodukció-albumok és képeskönyvek
- plakátok, falragaszok, rölapok
- használati és reklám célokat szolgáló kiadványok: árjegyzékek, prospektusok, gépkönyvek, használati utasítások, propaganda-kiadványok, műsorfüzetek, naptárak stb.
- jegyzetként kiadott oktatási anyagok, tantervek, tanmenetek
- tervezési és technológiai utasítások

- jogszabályok, szabadalmak és szabványok, ezek gyűjteményes kiadásainak kivételével
- ügyviteli nyomtatványok
- a fentiekben fel nem sorolt apró nyomtatványok /meghívók, értesítések, gyászjelentések stb./

Az ISBN-szám négy számcsoporthoz áll, amelyeket betűkötő választ el egymástól. A számcsoporthoz a következő sorrendben követik egymást:

- csoportazonosító szám
- kiadói azonosító szám
- kiadvány sorsszám
- ellenőrző szám.

Például:

	ISBN	963 319 014 2
amelyből		
a csoportazonosító szám	_____	963
a kiadói azonosító szám	_____	319
a kiadvány sorsszám	_____	014
az ellenőrző szám	_____	2

A csoportazonosító szám a kiadvány /könyv/ megjelenési országát /esetleg nyelvterületét, régióját, az ISBN Nemzetközi Ügynökségtől kért és kapott szám hatálya szerint/ határozza meg. Gyakorlati munkánkban a csoportazonosító szám /963/ megállapítása problémamentes: ez az ISBN Nemzetközi Ügynöksége által Magyarország számára biztosított szám.

A csoportazonosító szám /ISBN-szám/ első tagja tehát Magyarország esetében háromjegyű. Még látni fogjuk, hogy ez elvben 1 millió kiadvány ISBN-számmal való megjelölését teszi lehetővé az országnak. Más országok /régiók, nyelvterületek/ csoportazonosító száma /könyvtermésükhöz igazodva/ egy- vagy kétszámjegyű is lehet. Természetesen az egyszámjegyű vagy kétszámjegyű csoportazonosító számok nem lehetnek más két- vagy háromszámjegyű csoportazonosító számok első jegyei.

A kiadói azonosító szám /a példában: 319/ a csoportazonosító számmal együtt a könyv kiadójának azonosítására szolgál. A magyarországi kiadók azonosító száma - az ISBN rendszerének megfelelően - 2-5 számjegyből állhat. A kiadói azonosító szám megállapítására a nemzetközi és magyar szabvány alapján a következő számtartományok használhatók fel:

kétjegyű	kiadói azonosító számként	05-19
háromjegyű	kiadói azonosító számként	200-699
négyjegyű	kiadói azonosító számként	7000-8499
ötjegyű	kiadói azonosító számként	85000-89999

Az egyes kiadók azonosító számát - az évente megjelenő kiadványaik számától függően - az e feladattal megbízott magyar ISBN-iroda állapítja meg. Egy adott kiadói azonosító szám csak egyetlen kiadót jelölhet. Kivételt képeznek azok az intézmények /testületek stb./, amelyek kiadói tevékenysége nem rendszeres vagy kiadványaik csak kivételesen tartoznak azon könyvek sorába, amelyeket ISBN-számmal el kell látni. Ilyen kiadványok számára a magyar ISBN-Iroda egyedi kiadói azonosító szám helyett kiadói gyűjtőszámok /00-tól 04-ig/ alkalmazására jogosult.

A kiadónként azonosító számmal ellátható saját kiadványok száma /Magyarországon/:

kétjegyű	kiadói azonosító szám esetén	0-9999	10 000 db
háromjegyű	kiadói azonosító szám esetén	0-999	1000 db
négyjegyű	kiadói azonosító szám esetén	0-99	100 db
ötjegyű	kiadói azonosító szám esetén	0-9	10 db

A kiadvány-sorszám 1-4 számjegyből állhat, a kiadói azonosító szám hosszúságától függően. Azok a kiadók, amelyeknek kiadói azonosító számuk van, kiadványaik sorszámát az ISBN-Iroda által rendelkezésre bocsátott számtartományból /jegyzékből/ maguk állapítják meg és veszik nyilvántartásba. A kiadói gyűjtőszám alá sorolt intézmények kiadványainak teljes ISBN-számát az iroda adja meg.

Az ISBN szempontjából valamely könyv változatlan kiadásai egy kiadványnak minősülnek, tehát ezek ISBN-száma azonos lesz. Ha azonban a könyv tartalmi vagy formai jegyei a további kiadások során megváltoznak, vagy ha egy könyv egyazon kiadáson belül eltérő formai/minőségi jellemzőkkel megkülönböztetett változatokban jelenik meg, a könyv minden új kiadásának, illetve egyazon kiadás minden változatának külön-külön azonosító könyvszámot kell kapnia.

Az ISBN ellenőrző szám mindig csak egy számjegy lehet. Ellenőrző számként kivételesen lehet X-t /római számot/ írni akkor, ha a számítás eredményeként az ellenőrző szám 10 lenne. Tehát nem kell meglepődni, ha olyan ISBN-számot látunk, amelynek az utolsó tagja: X.

Az ellenőrző számot a nemzeti ISBN-Iroda határozza meg a kiadók-nak átadott számtartomány /jegyzék/ minden számára nézve. A kiadók már ellenőrző számot is tartalmazó ISBN-számok jegyzékét kapják meg. Ellenőrző számot tehát senkinek nem kell kiszámítani. Tájékoztatásul, illetve a számítógépi programokba beépítendő automatikus ellenőrzés céljaira mégis közöljük az ellenőrző szám kiszámításának szabályát és menetét. A példánkban szereplő "csonka" ISBN-szám számjegyeihez

9 6 3 3 1 9 0 1 4

hozzárendeljük helyértékenként a szabvány szerint állandóan meghatározott súlyszámokat, és pedig /a helyértékek sorrendjében a megfelelő számjegy alá írva/ a következőket:

10 9 8 7 6 5 4 3 2

Ezután a tényleges ISBN-szám minden számjegyét /mind a kilencet/ megszorozzuk a helyértékének megfelelő súlyszámmal. Esetünkben az eredmény:

90, 54, 24, 21, 6, 45, 0, 3, 8

E számokat összeadjuk. Az összeg /példánkban/: 251. Ezt az összeget elosztjuk 11-gyel /ez az ún. "modulus"/, mégpedig addig, amíg a kapott hányados egész szám /példánkban: 22/. E hányados a továbbiakban érdektelen. A kapott maradékkal dolgozunk tovább /példánkban: 9/, levonjuk 11-ből. /Általában nyilvánvaló, hogy a maradék csak 10 vagy annál kevesebb lehet./ Az így kapott különbség az ellenőrző szám, példánkban: 2. Ezzel egészül ki az ISBN-szám, amelynek végső formája tehát:

963 319 014 2

Ha az osztás maradék nélkül végződne /az osztandó 11-gyel osztható/, az ellenőrző szám: 0.

Az ellenőrző számnak egyébként valóban ellenőrző jellege van. Ez biztosítja annak automatikus megállapítását, hogy az ISBN-t helyesen írták-e le, abban tévedés nincs, gépi feldolgozásra alkalmas. Az ellenőrző szám kiszámításának módját a vonatkozó magyar szabvány függeléke is tartalmazza.

Az ISBN elterjedése

Az ISBN elterjedése összefügg az-
zal, hogy kialakulása Angliában történt,
és ez maga után vonta az egész angol
nyelvterület meghódításának lehetőségét.
Lényegében így is történt. Az SBN angliai munkálatainak megkezdése
után az USA-ban működő könyvkiadói szervezetek is megvizsgálták a javaslatot és megállapították, hogy a kidolgozott rendszerben elegendő "hely" van az USA számára is, és hogy annak bevezetése sok előnnyel járhat.

A könyvkiadói érdekképviselők /American Book Publishers Council, American Textbook Publishers Institute, Bureau of Independent Publishers and Distributors, American University Presses/ után gondosan tanulmányozták az SBN-t a különböző könyvtári szervezetek is /Library of Congress, American Library Association, National Association of College Stores/, és úgy döntöttek, hogy támogatják a rendszer bevezetését.

Az USA-ban az SBN bevezetését, az SBN ügynökségre háruló feladatok ellátását az előbb említett érdekképviselések megbízásából az R.R. Bowker Company cégre bízta.

A rendszer ez időben - amint azt már korábban említettük - még csak SBN volt, azaz szabványos könyvszámozási rendszer és nem ISBN, mert nem tekinthették még "nemzetközi"-nek. Későbbi kezdeményezés eredményeként, az ISO szabvány által vált nemzetközivé. Ezzel nyílt meg a lehetőség a széles körű bevezetésre.

Az ISBN-re vonatkozó ISO-szabvány kiadása óta mind nagyobb azoknak az országoknak a száma, ahol az ISBN bevezetése érdekében jelentős előrehaladást értek el. Erre utal az a körülmény is, hogy az ISO 2108 sz. szabványt az ISO 46.sz. Dokumentáció c. műszaki bizottságának 23 tagja fogadta el. Ezek a következők:

Ausztria	Izrael
Belgium	Lengyelország
Csehszlovákia	Magyarország
Dél-Afrikai Köztársaság	NSZK
Egyesült Királyság	Norvégia
Finnország	Olaszország
Franciaország	Portugália
Hollandia	Svájc
India	Svédország
Irán	Törökország
Irország	USA
	Uj-Zéland

Ily módon az ISO Tanácsa elé olyan javaslat került, amely a témában érdekelt és kidolgozásban résztvevő országok nagy többségének egyetértésével találkozott. A bevezetés azonban független attól, hogy az ország szerepelt-e azok között, amelyek a szabványtervezetet elfogadásra ajánlották.

Jelenlegi tudomásunk szerint csaknem teljes az ISBN alkalmazása Angliában. A nemzeti bibliográfiában szereplő könyvek 80%-át a kiadók a rendelkezésükre bocsátott ISBN-számmal maguk látják el. A továbbiak sem maradnak ISBN nélkül, mert ezek számára a nemzeti ISBN-Iroda adja meg a számot.

Az USA-ban az 1970-71. évi ismert adatok alapján a már ISBN-számmal megjelent kiadványok kb. 90%-ra tehetők. A már korábban említett R.R. Bowker Comp. gépesített szervezettel és megfelelő propagandával intézi a nemzeti ISBN-Iroda feladatait. Hasonló jól működő organizáció eredményeként az NSZK valamennyi jelentős kiadója feltünteti az ISBN-számot és arra törekednek, hogy ezt a hivatásos könyvkiadók egészére kiterjesszék. Hollandiában a korábbi évekből származó adatok szerint sikerült könyvkiadói tevékenységüket úgy megszervezni, hogy

a kereskedelmi forgalomba kerülő valamennyi könyv már ISBN-számmal legyen ellátva.

Az ISBN hasznosítása a könyvkiadói és könyvkereskedelmi bevezetéssel egyidejűleg könyvtári vonatkozásban is jelentős eredménnyel jár. Angliában a gépi uton szerkesztett nemzeti bibliográfia készítése során mágnesszalagon vezetett "jegyzék" /file/ teszi a könyveket ISBN-jük alapján hozzáférhetővé. Hollandiában ISBN-katalógust vezetnek és az ISBN-szám a címleírásban is szerepel. Az angliai helyzethez hasonlóan, sokrétű az ISBN könyvtári, bibliográfiai felhasználása az NSZK-ban is.

A már ismert, publikált cikkek, valamint a külföldről beérkező könyvek arra mutatnak, hogy az ISBN alkalmazása mindinkább szélesedik és újabb és újabb országok vezetik be kiadványaik megjelölésére. Ez vonatkozik számos szocialista országra is, sőt előkészületek történtek az ISBN alkalmazására, szabványként történő bevezetésére, a KGST egész területén.

Az ISBN
magyarországi bevezetése

Az ISBN magyarországi bevezetését az ISO-ban megkezdett munkával foglalkozó, 1969 októberében tartott szabványosítási szakbizottsági ülésen határozták el. Ekkor döntöttek ugyanis arról, hogy elfogadják az ISO által közzétett tervezetet és javasolták az erre alkalmas időpontban annak bevezetését.

Később a III. Országos Könyvtárügyi Konferencia is tárgyalta és támogatta azt a javaslatot, amely az ISBN bevezetésének szervezeti és egyéb kérdéseire vonatkozott.

A könyvtárügyi szervezetek ezután is élénken foglalkoztatta az ISBN bevezetésének ügye, különösen annak szervezeti problémái. Ezek megvitatására 1972 márciusában az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács /OKDT/ elé terjesztették "A nemzetközi szabványosított könyvszámozás /ISBN/ ismertetése és javaslat bevezetésére Magyarországon" c. tanulmányt - dr.DOMANOVSKY Ákos munkáját /3/. Az OKDT az érdekelt könyvkiadói és könyvtári intézmények állásfoglalása után egyhanguan javasolta a Művelődésügyi Minisztériumnak, hogy kezdje meg az előkészítő munkát és biztosítsa az ISBN működéséhez szükséges szervezet létrehozását.

Sajnos az OKDT ülése után - személyi és szervezeti változások következtében - 1972-ben az ISBN bevezetése érdekében nem történt előrehaladás. 1973-ban azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az ISBN bevezetésének további késedelmé kifejezetten gátolja kiadványaink külföldi terjesztését és megnehezíti a nemzetközi cserét. A Művelődésügyi Minisztérium a Kiadói Főigazgatósággal együttműködve, megteremtette az ISBN bevezetésének szervezeti, személyi és anyagi feltételeit, és az Országos Széchenyi Könyvtárt megbízta az ISBN-Iroda feladatainak ellátásával.

Az Országos Széchényi Könyvtárra, mint az ISBN-Iroda feladatait ellátó intézményre, az ISBN bevezetésével kapcsolatban sokrétű szervezési, nyilvántartási stb. feladat hárult. Eppen e feladatok nagysága, sokrétősége indokolja, hogy az ISBN-t Magyarországon is fokozatosan vezessék be.

Az ISBN bevezetésének első szakaszában az ISBN-Irodának a következő feladatokat kell elvégeznie:

- kiadói azonosító számok megállapítása és kiadása a hivatásos könyvkiadók számára;
- az egyes könyvkiadók által felhasználható teljes ISBN-számok jegyzékeinek folyamatos gépi előállítás;
- az iroda ügyvitelének megszervezése, a kiadói azonosítók, a felhasznált ISBN-számok nyilvántartása;
- az ISBN-számok felhasználásának ellenőrzése a kötelespéldányok alapján;
- az ISBN-számok közzététele a Magyar Nemzeti Bibliográfiában;
- részvétel az ISBN-számok kiadói, könyvkereskedelmi és könyvtári ügyviteli, bibliográfiai stb. feldolgozásának, hasznosításának kimunkálásában.

Az ISBN bevezetésének második szakaszában az iroda feladata többek között:

- a nem hivatásos kiadóként működő, de többé-kevésbé rendszeres kiadási tevékenységet is folytató intézmények számára egyedi kiadói azonosító számok rendelkezésre bocsátása;
- az e csoportba tartozó intézmények számára a felhasználható teljes ISBN-számok jegyzékeinek folyamatos gépi előállítása és rendelkezésre bocsátása.

Az ISBN bevezetésének harmadik szakaszában:

- az egyedi kiadói azonosítóval meg nem különböztetett intézmények kiadványai számára kiadói gyűjtőszám alá sorolt ISBN-számok megállapítása.

Az ISBN-Iroda működését természetesen jogi szabályozással kell alátámasztani. Biztosítani kell, hogy az ISBN-szám feltüntetése kötelező legyen a hivatásszerűen vagy nem hivatásosan, de rendszeresen könyvkiadással foglalkozó vállalatok számára minden kiadvány tekintetében, amely könyvkereskedelmi forgalomba vagy más úton történő terjesztésre kerül.

Az ISBN-Irodát az általa nyújtott szolgáltatásokért - amint ez más országokban is szokásos - térítés illeti meg. Ez a díj a terv szerint megfelelően differenciált és progresszív attól függően, hogy milyen nagyságrendű kiadói tevékenységet folytat a vállalat, illetve

intézmény. Az ISBN-számért megállapítandó díj azonban mindenképpen csekély, a kiadvány önköltségének alakulása szempontjából elhanyagolható.

Örömmel állapíthatjuk meg tehát, hogy eredménnyel járt mindazok kezdeményezése, akik arra törekedtek, hogy a magyarországi kiadványokon is feltüntessék az ISBN-számot. Ezzel ismét hasznos nemzetközi együttműködés részesévé váltunk, amely várhatóan elősegíti könyvtáraink, tájékoztatási intézményeink, könyvkiadásunk és könyvkereskedelmünk munkáját, és ezenfelül még sikeresebbé fogja tenni kiadványaink külföldi terjesztését és publicitását.

J E G Y Z E T E K

- /1/ International Organization for Standardization = ISO.
ISO 2108 International Standard Book Numbering, 1972
07 01, 6 p.
- /2/ International Standard-Buchnummer /ISBN/ Leitfaden,
Buchhändler-Vereinigung GmbH, Frankfurt am Main,
1970. 28 p.
- /3/ DOMANOVSKY Ákos: A nemzetközi szabványosított könyv-
számozás/ISBN/ismertetése és javaslat bevezetésére
Magyarországon. /Közread. az/ Országos Széchényi Könyv-
tár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1972.
23 p.

BARTA, G.: Introduction of the International Standard Book Number /ISBN/ in Hungary

Description of the concept, development and system of ISBN, its sphere of application, use and utilization. International /ISO/ and Hungarian standards published in this subject are dealt with in details, publications not covered by the Hungarian standard are listed.

The inauguration of ISBN in Hungary has taken place since the 1st of January 1974. ISBN numbers are given in the first place to publications issued by publishers. Then those companies and institutes will be included where - beside their other activities - regular publication programme is carried out. The Hungarian office of ISBN is working within the frame of National Széchenyi Library. The organizational work concerning full introduction of ISBN in Hungary is performed here.

◆

BARTA, G.: Введение Международной стандартизированной идентификационной нумерации книг (ISBN) в Венгрии

В статье излагается понятие ISBN, и также ее формирование, система, область применения и распространения и многостороннее ее использование. Детально описываются международные (ISO) и венгерские стандарты в данной области и дается перечень видов изданий, не предусмотренных венгерскими стандартами.

Введение ISBN в Венгрии будет постепенно осуществляться с 1 января 1974 г. На первом этапе получат ISBN-коды только издания профессиональных издательств. Потом следуют те предприятия и институты, которые хотя и не являются издательствами, но - помимо их нормальной деятельности - регулярно выпускают издания. Бюро ISBN функционирует в рамках Венгерской Государственной Библиотеки им. Сечени, его задачей являются организация введения ISBN в ВНР.

◆

BARTA, G.: Die Einführung der internationalen Standard-Buchnummer /ISBN/ in Ungarn

Es wird der Begriff ISBN erklärt, weiters die Entstehung und das Wesen des Systems, sein Verwendungskreis, seine Verbreitung und vielseitige Verwendbarkeit erörtert. Die in der internationalen Norm /ISO/ und der ungarischen Norm enthaltenen Vorschriften werden eingehend besprochen, mit Aufzählung der in der ungarischen Norm unerwähnten Publikationstypen. - Die ISBN wird in Ungarn vom 1. Januar 1974 an sukzessive eingeführt; die ISBN-Nummer erhalten in erster Reihe jene Publikationen, die von den gewerbsmässigen Buchverlagen herausgegeben werden. Danach folgen die Publikationen jener Unternehmen und Institutionen, die - obzwar sie nicht als gewerbsmässige Verlage gelten - neben ihren sonstigen Aktivitäten - auch regelmässig Publikationen herausgeben. Das ISBN-Büro arbeitet im Rahmen der Ungarischen Széchenyi-Nationalbibliothek und besorgt die im Zusammenhang mit der Einführung dieses Nummerierungssystems auftauchenden organisatorischen Aufgaben.